YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
10 päivänä joulukuuta 1998 *

Yhdistetyissä asioissa C-173/96 ja C-247/96,

jotka Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha (Espanja) (C-173/96) ja Arbeitsgericht Lörrach (Saksa) (C-247/96) ovat saattaneet EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi saadakseen näissä kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevissa asioissa

Francisca Sánchez Hidalgo ym.

vastaan

Asociación de Servicios Aser ja

Sociedad Cooperativa Minerva (C-173/96)

ja

Horst Ziemann

vastaan

Ziemann Sicherheit GmbH ja

Horst Bohn Sicherheitsdienst (C-247/96)

* Oikeudenkäyntikielet: espanja ja saksa.

ennakkoratkaisun työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY (EYVL L 61, s. 26) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari) sekä tuomarit P. Jann, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann ja D. A. O. Edward,

julkisasiamies: G. Cosmas,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Asociación de Servicios Aser, edustajanaan asianajaja Aquilino Conde Barbero, Madrid,

— Ziemann Sicherheit GmbH, edustajanaan asianajaja Detlef Heyder, Freiburg im Breisgau,

— Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön ministerineuvos Ernst Röder ja saman ministeriön virkaa toimittava hallitusneuvos Sabine Maass (C-247/96),

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisosastopäällikkö Jean-François Dobelle ja tehtävään määrätty Anne de Bourgoing samalta osastolta (C-173/96),

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Treasury Solicitor's Departmentin virkamies John E. Collins, avustajanaan barrister Clive Lewis (C-173/96),

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Maria Patakia ja Isabel Martínez del Peral (C-173/96) sekä oikeudellisen yksikön virkamies Maria Patakia ja oikeudellinen neuvonantaja Peter Hillenkamp, avustajinaan asianajajat Gerrit Schohe ja Mark Hoenike, Bryssel (C-247/96),

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Horst Ziemannin, edustajanaan Deutscher Gewerkschaftsbundin liittovaltiotason oikeudellisen yksikön palveluksessa oleva Rudolf Buschmann, Espanjan hallituksen, asiamiehenään valtionasiamies Rosario Silva de Lapuerta, Ranskan hallituksen, asiamiehinään Jean-François Dobelle ja Anne de Bourgoing, sekä komission, asiamiehinään Peter Hillenkamp ja oikeudellisessa yksikössä toimiva kansallinen virkamies Manuel Desantes, 11.6.1998 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.9.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha (asia C-173/96) ja Arbeitsgericht Lörrach (asia C-247/96) ovat esittäneet yhteisöjen tuomioistuimelle 25.4.1996 (asia C-173/96) ja 28.11.1995 (asia C-247/96) tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 20.5.1996 ja 19.7.1996, EY:n perustamissopi-

muksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksiä työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY (EYVL 1977, L 61, s. 26; jäljempänä direktiivi) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asioissa, joista edellisessä kantajina ovat Francisca Sánchez Hidalgo ym. sekä vastaajina Asociación de Servicios Aser (jäljempänä Aser) ja Sociedad Cooperativa Minerva (jäljempänä Minerva), ja jälkimmäisessä kantajana on Horst Ziemann sekä vastaajina ovat Ziemann Sicherheit GmbH (jäljempänä Ziemann GmbH) ja Horst Bohn Sicherheitsdienst (jäljempänä Horst Bohn).

3 Nyt esillä olevien asioiden käsittelyä lykättiin yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-13/95, Süzen, 11.3.1997 antaman tuomion (Kok. 1997, s. I-1259) johdosta yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 18.3.1997 antamalla päätöksellä, ja yhteisöjen tuomioistuin kehotti ennakkoratkaisupyynnöt esittäneitä kansallisia tuomioistuimia ilmoittamaan, pitivätkö ne esittämiinsä kysymyksiin vastaamista edelleen tarpeellisena, kun otettiin huomioon yhteisöjen tuomioistuimen antama edellä mainittu tuomio sekä asiassa C-392/92, Schmidt, 14.4.1994 annettu tuomio (Kok. 1994, s. I-1311). Nämä kansalliset tuomioistuimet ovat ilmoittaneet 20.5.1997 (asia C-173/96) ja 5.6.1997 (asia C-247/96) päivätyillä kirjeillään yhteisöjen tuomioistuimelle pitävänsä kysymyksiinsä vastaamista edelleen tarpeellisena. Nyt esillä olevien asioiden käsittelyn jatkamisesta on päätetty yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 2.6.1997 (asia C-173/96) ja 18.6.1997 (asia C-247/96) tekemillä päätöksillä.

4 Nämä kaksi asiaa on yhdistetty yhteisöjen tuomioistuimen viidennen jaoston puheenjohtajan 27.3.1998 antamalla määräyksellä suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

Asia C-173/96

5 Guadalajaran kaupunki oli sopimusperusteisesti antanut kunnallisen kodinhoitoavun tarjoamisen sen tarpeessa oleville alueellaan Minervan järjestettäväksi, ja Francisca Sánchez Hidalgo sekä neljä muuta työntekijää olivat jo usean vuoden ajan olleet sen palveluksessa tätä tarkoitusta varten.

6 Sopimuskauden päättyessä Guadalajaran kaupunki antoi 1.9.1994 lukien kyseisten palvelujen järjestämisen Aserin tehtäväksi. Aser otti tämän jälkeen palvelukseensa Francisca Sánchez Hidalgon ja hänen neljä työtoveriaan osa-aikaisiksi työntekijöiksi eikä myöntänyt heille heidän työsuhteidensa kestoon heidän edellisen työnantajansa palveluksessa perustuneita etuuksia.

7 Nämä viisi työntekijää katsoivat, että heidän edellisen työsuhteensa kestoaikojen huomiotta jättäminen merkitsi Espanjan työsopimuslain (*Estatuto de los Trabajadores*) 44 §:n rikkomista — tällä lainkohdalla oli saatettu direktiivin säännökset osaksi Espanjan kansallista oikeusjärjestystä — ja nostivat Juzgado de lo Social de Guadalajarassa kanteen sen vahvistamiseksi, että Minervan ja Aserin välillä oli tapahtunut liiketoiminnan siirtäminen.

8 Juzgado de lo Social de Guadalajara katsoi, että kansallisessa lainsäädännössä liikkeen luovutukselle asetetut edellytykset eivät olleet täyttyneet, ja hylkäsi heidän kanteensa 6.7.1995 antamallaan tuomiolla.

9 Francisca Sánchez Hidalgo ja hänen neljä työtoveriaan ovat valittaneet tästä tuomiosta Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Manchaan.

10 Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha toteaa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään, että Tribunal Supremon oikeuskäytännön mukaan *Estatuto de los Trabajadores*in 44 §:ssä työntekijöille tarjottu suoja koskee ainoastaan tilanteita, joissa luovutetaan aineellista liikeomaisuutta yritykseltä toiselle tai joista on näin sovittu alan työehtosopimuksessa taikka määrätty asianomaisen toiminnan järjestämistä koskevissa tarjousehdoissa. Nyt esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole kysymys mistään tällaisesta asetelmasta. Kansallinen tuomioistuin huomauttaa silti, että kyseistä kansallisen lain säännöstä on tulkittava direktiivin mukaisesti, jonka saattamiseksi osaksi kansallista oikeusjärjestystä kyseinen säännös on tarkoitettu. Yhteisöjen tuomioistuin näyttääkin sallivan direktiivin soveltamisen myös silloin, kun pelkästään jokin liiketoiminta siirtyy uudelle harjoittajalle, siitä riippumatta, luovutetaanko samalla mitään liikeomaisuutta (ks. erityisesti asia C-29/91, Redmond Stichting, tuomio 19.5.1992, Kok. 1992, s. I-3189 ja em. asia Schmidt).

11 Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Mancha katsoi tässä tilanteessa, että asian ratkaiseminen riippui direktiivin tulkinnasta, ja päätti lykätä asian käsittelyä sekä esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY 1 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan katsottava kuuluvan tapaus, jossa kunnallista kodinhoitoapua kunnan kanssa tehtyyn sopimukseen perustuen tietyille sen tarpeessa oleville tarjonnut yritys lopettaa näiden palveluiden tarjoamisen, kun niiden järjestämisestä on tehty sopimus toisen yrityksen kanssa, ilman, että luovutetaan aineellista liikeomaisuutta, ja ilman, että työehtosopimuksessa tai toiminnan järjestämistä koskevissa tarjousehdoissa lausutaan mitään palvelujen tarjoamisen tehtäväkseen saaneen uuden yrityksen velvollisuudesta ottaa työnantajana vastatakseen edeltäjänsä työntekijöiden työsuhteista sekä niihin kuuluneista velvoitteista?"

Asia C-247/96

12 Horst Ziemann työskenteli keskeytyksettä vuodesta 1979 vuoteen 1995 vartijana Bundeswehrin (Saksan liittotasavallan armeijan) Efringen-Kirchenin lääkintävarikolla. Tänä ajanjaksona hän oli vuoron perään niiden viiden yrityksen palveluksessa, jotka kulloinkin olivat tarjouskilpailujen tuloksina saaneet järjestettäväkseen tämän varikon valvonnan; viimeksi tätä tehtävää hoiti vuodesta 1990 vuoteen 1995 Ziemann GmbH.

13 Bundeswehr irtisanoi viimeksi mainitun yrityksen kanssa tekemänsä sopimuksen valvonnan järjestämisestä päättymään 30.9.1995 ja antoi tarjouskilpailun tuloksena kyseisen tehtävän Horst Bohnin hoidettavaksi. Tämä yritys otti palvelukseensa Ziemann GmbH:n kyseisellä varikolla työskennelleen valvontahenkilöstön, lukuun ottamatta kolmea työntekijää, muun muassa Horst Ziemannia. Ziemann GmbH, jonka palveluksessa on noin 160 työntekijää useissa muissa toimipisteissä, joista osa kuitenkin sijaitsee kaukana Efringen-Kirchenistä, irtisanoi tämän jälkeen Horst Ziemannin työsopimuksen päättymään 30.9.1995.

14 Horst Ziemann on nostanut 9.10.1995 Arbeitsgericht Lörrachissa kanteen irtisanomisensa vahvistamiseksi laittomaksi. Hänen mukaansa se, että Ziemann GmbH on tarjouskilpailun tuloksena menettänyt sopimuksensa valvonnan järjestämisestä Efringen-Kirchenin varikolla ja että tämä tehtävä on annettu Horst Bohnin hoidettavaksi, merkitsee direktiivissä ja sen osaksi Saksan kansallista oikeusjärjestystä saattaneessa *Bürgerliches Gesetzbuch*in (Saksan siviililaki) 613 a §:ssä tarkoitettua liikkeen osan luovutusta. Kanteen mukaan Ziemann GmbH oli siten irtisanonut Horst Ziemannin tähän luovutukseen liittyvistä syistä ja Saksan kansallisen lainsäädännön vastaisesti.

15 Ziemann GmbH ja Horst Bohn ovat puolestaan väittäneet, että nyt puheena olevassa tilanteessa ei ole voinut olla kysymys liikkeen luovutuksesta, koska näiden yritysten välillä ei ole ollut mitään oikeussuhteita.

16 Kansallisen tuomioistuimen mukaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ja erityisesti edellä mainitussa asiassa Schmidt annetusta tuomiosta ilmenee, että direktiivi on sovellettavissa aina, kun jokin yritys ryhtyy harjoittamaan sellaista liiketoimintaa tai aloittaa uudelleen sellaisen liiketoiminnan harjoittamisen, jota siihen saakka on harjoittanut jokin toinen yritys. Kansallinen tuomioistuin korostaa tältä osin vartioinnin harjoittajina Efringen-Kirchenin lääkintävarikolla toisiaan seuranneiden eri yhtiöiden toiminnan täydellistä samanlaisuutta. Valvonnan järjestämis- ja toteuttamistavan nimittäin määrittää laajalti Bundeswehr, joka osallistuu vartijoiden valintaan ja määrää yksityiskohtaisesti heidän velvollisuuksistaan ja valvontatehtävistään, heidän toimintansa laajuudesta, heidän määrästään, pätevyysvaatimuksistaan sekä aseidenkäsittelykoulutuksestaan ja jopa heidän varustuksestaan.

17 Nämä valvontatehtävät on lisäksi suoritettava *Gesetz über die Anwendung unmittelbaren Zwanges und die Ausübung besonderer Befugnisse durch Soldaten und zivile Wachpersonen*in (Saksan laki sotilaiden ja vartiointihenkilöstön voimankäytöstä) säännösten mukaisesti. Lopuksi on huomattava, että eri valvontayhtiöiden työntekijöidensä kanssa tekemät työsopimukset ovat käytännössä tarkoin samanlaisia, koska niiden sisältöä pääosin sääntelee alan työehtosopimus.

18 Arbeitsgericht Lörrach katsoi, että asian ratkaiseminen riippui direktiivin tulkinnasta, ja päätti lykätä asian käsittelyä sekä esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Sovelletaanko työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY 1 artiklan 1 kohtaa ja siten niin ikään 4 artiklan 1 kohtaa myös sotilaallisten laitosten vartiointitehtävien kaltaisten liiketoiminnan osien luovutukseen silloin, kun toisiaan näiden tehtävien hoitajana seuraavien yritysten (vartiointialan yritysten) kesken ei ole sovittu mistään luovutuksista?

2) Ovatko direktiivin soveltamisen edellytykset täyttyneet silloinkin, kun liiketoiminnan osa palautuu asianomaisten palvelujen hankkijalle sopimuksen voimassaoloajan päättymisen jälkeen ja kun välittömästi tämän jälkeen tehdään uuden yrityksen kanssa sopimus näiden tehtävien hoitamisesta pääosin samansisältöisin toiminnan määrittämistä koskevin edellytyksin?

3) Onko kysymys direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta liikkeen luovutuksesta silloinkin, kun edelleen pääasiassa samat työntekijät hoitavat samoja valvontatehtäviä pääosin samoin, suurelta osin näiden palveluiden hankkijan määrittämin edellytyksin?"

Ennakkoratkaisukysymykset

19 Kansalliset tuomioistuimet pyrkivät selvittämään kysymyksillään, joita on syytä tarkastella yhdessä, sovelletaanko direktiiviä — ja mikäli tähän vastataan myöntävästi, millaisin edellytyksin — tilanteeseen, jossa kodinhoitoavun tarjoamisen sen tarpeessa oleville tai joidenkin toimitilojensa vartioinnin jonkin tietyn yrityksen tehtäväksi antanut julkinen viranomainen päättää tämän tehtävän suorittamisesta

asianomaisen yrityksen kanssa tehdyn sopimuksen voimassaoloajan päättyessä tai tämän sopimuksen irtisanomisen jälkeen antaa kyseisen palvelun järjestämisen jonkin toisen yrityksen tehtäväksi.

20 Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovuttamiseen toiselle työnantajalle sopimukseen perustuvan luovutuksen taikka sulautumisen kautta.

21 Direktiivin tavoitteena on jonkin tietyn liiketoimintakokonaisuuden työsuhteiden jatkuvuuden turvaaminen omistajanvaihdoksesta riippumatta. Harkittaessa sitä, onko kyseessä direktiivissä tarkoitettu liikkeen luovutus, ratkaisevaa on näin ollen, säilyykö kyseinen liiketoimintakokonaisuus, mistä osoituksena on erityisesti liiketoiminnan tosiasiallinen jatkaminen tai uudelleen aloittaminen (asia 24/85, Spijkers, tuomio 18.3.1986, Kok. 1986, s. 1119, 11 ja 12 kohta sekä viimeksi em. asia Süzen, tuomion 10 kohta).

22 Vaikka sillä seikalla, että luovuttajan ja luovutuksensaajan välillä tai, kuten nyt esillä olevissa asioissa, niiden kahden yrityksen välillä, joille peräkkäin on annettu tehtäväksi kodinhoitoavun tarjoaminen tai lääkintävarikon vartiointi, ei ole sopimussuhdetta, saattaa olla merkitystä osoituksena siitä, ettei direktiivissä tarkoitettua liikkeen luovutusta ole tapahtunut, se ei kuitenkaan ole tässä suhteessa ratkaisevaa (em. asia Süzen, tuomion 11 kohta).

23 Direktiivi nimittäin on sovellettavissa kaikkiin mahdollisiin tapauksiin, joissa liiketoiminnan harjoittamisesta ja yrityksen työnantajavelvoitteista sen työntekijöitä kohtaan vastuussa oleva luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö vaihtuu sopimusperusteisesti. Edellytyksenä direktiivin sovellettavuudelle ei siten ole sopimussuhteen olemassaolo välittömästi luovuttajan ja luovutuksensaajan kesken, sillä luovutus on mahdollista toteuttaa myös kahdessa vaiheessa siten, että joku ulkopuolinen kuten liiketoiminnassa käytettävän omaisuuden omistaja tai vuokraaja toimii siinä välittäjänä (ks. esim. yhdistetyt asiat C-171/94 ja C-172/94, Merckx ja Neuhuys, tuomio 7.3.1996, Kok. 1996, s. I-1253, 28—30 kohta ja em. asia Süzen, tuomion 12 kohta).

24 Esteenä direktiivin soveltamiselle ei nyt esillä olevissa tilanteissa ole myöskään se, että kyseiset tehtävät on antanut suoritettaviksi julkisoikeudellinen viranomainen, koska sen paremmin kodinhoitoavun tarjoamiseen sen tarpeessa oleville kuin vartiointitoimintaankaan ei liity julkisen vallan käyttöä (ks. vastaavasti asia C-298/94, Henke, tuomio 15.10.1996, Kok. 1996, s. I-4989). Direktiivi koskee lisäksi kaikkia henkilöitä, joita kansallisessa työlainsäädännössä suojataan työntekijöinä (ks. asia 105/84, Danmols Inventar, tuomio 11.7.1985, Kok. 1985, s. 2639, 27 kohta ja em. asia Redmond Stichting, tuomion 18 kohta), eikä ole kiistettykään tämän pitävän paikkansa esillä olevissa asioissa tarkoitettujen työntekijöiden suhteen.

25 Direktiivin sovellettavuus tiettyyn luovutukseen kuitenkin edellyttää, että luovutuksen kohteena on sellainen pysyväksi tarkoitetuin tavoin järjestetty liiketoimintakokonaisuus, jonka harjoittama liiketoiminta ei rajoitu yksinomaan jonkin tietyn hankkeen toteuttamiseen (asia C-48/94, Rygaard, tuomio 19.9.1995, Kok. 1995, s. I-2745, 20 kohta). Liiketoimintakokonaisuuden käsite viittaa siten sellaiseen henkilöiden ja muiden tekijöiden muodostamaan organisoituun yhdistelmään, jonka avulla on mahdollista harjoittaa omiin itsenäisiin tavoitteisiinsa tähtäävää liiketoimintaa (em. asia Süzen, tuomion 13 kohta).

26 Vaikka tällaisen liiketoimintakokonaisuuden onkin oltava riittävän organisoitu ja itsenäinen, se ei välttämättä käsitä huomattavaa aineellista tai aineetonta omaisuutta. Joillakin talouden toimialoilla kuten siivous- ja vartiointialalla nämä osatekijät ovat nimittäin usein erittäin merkityksettömiä ja liiketoiminta rakentuu pääosin työvoiman varaan. Erityisesti ja pysyvästi johonkin yhteiseen tehtävään osoitettu organisoitunut työntekijäryhmä saattaa täten ilman muita tuotannontekijöitäkin muodostaa tässä tarkoitetun liiketoimintakokonaisuuden.

27 Siihen, sisältyykö jonkin tehtävän tarjouskilpailun tuloksena hoitaakseen saaneeseen yritykseen riittävän organisoitunut ja itsenäinen liiketoimintakokonaisuus, ei lähtökohtaisesti vaikuta se muutoin varsin yleinen asiaintila, että tämän yrityksen on noudatettava tarjouskilpailun järjestävän viranomaisen sille asettamia täsmällisiä velvoitteita. Vaikka tämän viranomaisen vaikutusvalta asianomaisen yrityksen tarjoamiin palveluihin nimittäin saattaakin joskus olla suuri, tällä yrityksellä kuitenkin yleensä säilyy tietty, joskin rajoitettu vapaus kyseisen palvelun järjestämisessä ja toteuttamisessa, eikä tätä tehtävää ole mahdollista tulkita pelkästään yrityksen henkilöstön asettamiseksi asianomaisen viranomaisen käyttöön.

28 Kansallisten tuomioistuimien asiana on ratkaista edellä esitettyjen tulkintaa ohjaavien näkökohtien valossa, onko kodinhoitoavun tarjoaminen sen tarpeessa oleville Guadalajaran kaupungissa ja Bundeswehrin Efringen-Kirchenin lääkintävarikon vartiointi järjestetty näitä tehtäviä alun perin hoitaneissa yrityksissä sillä tavoin, että ne muodostavat edellä tarkoitetun liiketoimintakokonaisuuden.

29 Kun tämän jälkeen ratkaistaan, ovatko tällaisen liiketoimintakokonaisuuden luovutukselle asetettavat edellytykset täyttyneet, on otettava huomioon kaikki kyseessä olevaa liiketoimea kuvaavat tosiseikat, ja erityisesti, millaisesta yrityksestä tai liikkeestä on kysymys, onko rakennuksia, irtaimistoa tai muuta sellaista aineellista liikeomaisuutta luovutettu, minkä arvoinen aineeton omaisuus on luovutushetkellä ollut, onko pääosa henkilöstöstä otettu liiketoiminnan uuden harjoittajan palvelukseen, onko asiakaskunta siirtynyt liiketoiminnan mukana sekä se, miten samanlaista ennen luovutusta ja sen jälkeen harjoitettu liiketoiminta on ollut, ja vielä se, kuinka pitkän ajan tämä liiketoiminta mahdollisesti on ollut keskeytyneenä. Näillä piirteillä on kuitenkin merkitystä ainoastaan osatekijöinä siinä kokonaisharkinnassa, joka asiassa on tarpeen, eikä niitä tämän vuoksi saa arvioida erillisinä (ks. erityisesti em. asia Spijkers, tuomion 13 kohta ja em. asia Süzen, tuomion 14 kohta).

30 Pelkästään sen seikan perusteella, että sen yrityksen, jolle aiemmin oli tarjouskilpailun tuloksena tai muutoin annettu hoidettavaksi kyseinen tehtävä, ja sitä nyttemmin hoitavan uuden yrityksen tarjoamat palvelut ovat samanlaisia, ei siten ole pääteltävissä, että näiden toisiaan seuranneiden yritysten välillä olisi tapahtunut liiketoimintakokonaisuuden luovutus. Tällainen liiketoimintakokonaisuus ei nimittäin ole ymmärrettävissä ainoastaan siksi liiketoiminnaksi, jonka harjoittaminen on annettu sen tehtäväksi. Kokonaisuuteen vaikuttavat muutkin tekijät, kuten sen henkilökunta ja johto, töiden järjestäminen, liiketoiminnan harjoittamistavat tai tilanteen mukaan myös sen käytössä olevat tuotantovälineet (em. asia Süzen, tuomion 15 kohta).

31 Kuten tämän tuomion 29 kohdassa on todettu, kansallisen tuomioistuimen on kyseessä olevaa liiketoimea kuvaavia tosiseikkoja arvioidessaan otettava huomioon muun muassa se, millaisesta yrityksestä tai liikkeestä on kysymys. Tämän vuoksi erilaisille direktiivissä tarkoitetun liikkeen luovutuksen tapahtumisen arviointiperusteille annettava painoarvo välttämättä vaihtelee sen mukaan, millaisesta liiketoi-

minnasta on kysymys, ja jopa kyseisessä yrityksessä, liikkeessä tai liiketoiminnan osassa käytettyjen tuotantomenetelmien tai toimintatapojen mukaan. Erityisesti silloin, kun liiketoimintakokonaisuus pystyy joillakin aloilla harjoittamaan toimintaansa ilman huomattavaa aineellista tai aineetonta omaisuutta, tällaisten omaisuuserien siirtymistä ei lähtökohtaisesti saa asettaa edellytykseksi liiketoimintakokonaisuuden säilymiselle siihen kohdistuvien liiketoimien jälkeenkin (em. asia Süzen, tuomion 18 kohta).

32 Siltä osin kuin pysyvästi jotakin yhteistä tehtävää suorittava työntekijäryhmä saattaa tietyillä työvoimavaltaisilla toimialoilla muodostaa liiketoimintakokonaisuuden, tällainen liiketoimintakokonaisuus on siten omiaan säilymään luovutuksensa jälkeenkin silloin, kun liiketoiminnan uusi harjoittaja ei pelkästään jatka kyseistä toimintaa, vaan myös ottaa palvelukseensa sekä lukumääräisesti että pätevyydeltään olennaisen osan edeltäjänsä erityisesti näihin työtehtäviin osoittamasta henkilöstöstä. Tällaisessa tapauksessa uusi toiminnanharjoittaja nimittäin hankkii sellaisen tuotannontekijöistä muodostuvan organisoituneen yhdistelmän, jonka avulla sen on mahdollista jatkaa pysyväksi tarkoitetuin tavoin luovuttajayrityksen liiketoimintaa tai jotakin osaa siitä (em. asia Süzen, tuomion 21 kohta).

33 Kansallisten tuomioistuimien asiana on ratkaista kaikkien edellä esitettyjen tulkintaa ohjaavien näkökohtien valossa, onko kansallisissa tuomioistuimissa esillä olevissa asioissa tapahtunut tässä tarkoitettu liikkeen luovutus.

34 Esitettyihin kysymyksiin on näin ollen vastattava, että direktiivin 1 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että direktiivi on sovellettavissa tilanteeseen, jossa kodinhoitoavun tarjoamisen sen tarpeessa oleville tai joidenkin toimitilojensa vartioinnin jonkin tietyn yrityksen tehtäväksi antanut julkinen viranomainen päättää tämän tehtävän suorittamisesta asianomaisen yrityksen kanssa tehdyn sopimuksen voimassaoloajan päättyessä tai tämän sopimuksen irtisanomisen jälkeen antaa kyseisen palvelun järjestämisen jonkin toisen yrityksen tehtäväksi, kunhan kyseiseen liiketoimeen liittyy liiketoimintakokonaisuuden luovutus näiden yritysten kesken. Liiketoimintakokonaisuuden käsite viittaa sellaiseen henkilöiden ja muiden tekijöiden muodostamaan organisoituneeseen yhdistelmään, jonka avulla on mahdollista harjoittaa omiin itsenäisiin tavoitteisiinsa tähtäävää liiketoimintaa. Pelkästään sen seikan perusteella, että sen yrityksen, jolle aiemmin oli tarjouskilpailun tuloksena tai muutoin annettu hoidettavaksi kyseinen tehtävä, ja sitä nyttemmin hoitavan uuden yrityksen

kummankin vuorollaan tarjoamat palvelut ovat samanlaisia, ei ole pääteltävissä, että olisi tapahtunut liiketoimintakokonaisuuden luovutus.

Oikeudenkäyntikulut

35 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan, Espanjan, Ranskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Tribunal Superior de Justicia de Castilla-La Manchan ja Arbeitsgericht Lörrachin 25.4.1996 ja 28.11.1995 tekemillään päätöksillä esittämät kysymykset seuraavasti:

Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston direktiivin 77/187/ETY 1 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että direktiivi on sovellettavissa tilanteeseen, jossa kodinhoitoavun tarjoamisen sen tarpeessa oleville tai joidenkin toimitilojensa vartioinnin jonkin tietyn yrityksen tehtäväksi antanut julkinen viranomainen päättää tämän tehtävän suorittamisesta asianomaisen

yrityksen kanssa tehdyn sopimuksen voimassaoloajan päättyessä tai tämän sopimuksen irtisanomisen jälkeen antaa kyseisen palvelun järjestämisen jonkin toisen yrityksen tehtäväksi, kunhan kyseiseen liiketoimeen liittyy liiketoimintakokonaisuuden luovutus näiden yritysten kesken. Liiketoimintakokonaisuuden käsite viittaa sellaiseen henkilöiden ja muiden tekijöiden muodostamaan organisoituneeseen yhdistelmään, jonka avulla on mahdollista harjoittaa omiin itsenäisiin tavoitteisiinsa tähtäävää liiketoimintaa. Pelkästään sen seikan perusteella, että sen yrityksen, jolle aiemmin oli tarjouskilpailun tuloksena tai muutoin annettu hoidettavaksi kyseinen tehtävä, ja sitä nyttemmin hoitavan uuden yrityksen kummankin vuorollaan tarjoamat palvelut ovat samanlaisia, ei ole pääteltävissä, että olisi tapahtunut liiketoimintakokonaisuuden luovutus.

Puissochet Jann Moitinho de Almeida

Gulmann Edward

Julistettiin Luxemburgissa 10 päivänä joulukuuta 1998.

R. Grass J.-P. Puissochet

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja